

СУЧАСНА ЩІЛЬНІСТЬ ПОСЕЛЕНЬ АБОРИГЕННИХ ВИДІВ МОЛЮСКІВ
РОДИНИ UNIONIDAE (BIVALVIA) ФАУНИ УКРАЇНИ

М. М. Пампура, Л. М. Янович
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, 10008, Україна

Щільність населення перлівницевих є одним із важливих показників стану їх популяцій. Вона є результатом взаємодії тварин із зовнішнім середовищем, адже визначається можливістю виживання моллюсків у створених екологічних умовах. Саме тому ця характеристика заслуговує на особливу увагу.

Загальновідомо, що уніоніди мешкають у прибережній зоні водойм, утворюючи стійкі поселення на глибині 0,5-1,5 м [2, 3, 4]. Зі збільшенням глибини чисельність перлівницевих значно зменшується [4]. Для встановлення сучасної щільності поселень представників родини Unionidae Rafinesque, 1820 використовували метод ділянок [4]. При цьому моллюски були зібрані на глибині до 2 м, тому наведені в роботі показники можна вважати максимальними. У видовій ідентифікації перлівницевих за основу взята широка концепція виду [1, 5].

Отже, у 2007-2011 рр. максимальні значення щільності населення серед перлівницевих відмічені для *Unio tumidus* Philipsson, 1788 та *U. pictorum* Linnaeus, 1758 – 20 екз./м². Однак середні показники були значно меншими і варіювали у межах досліджених річкових басейнів від $2,50 \pm 0,50$ до $7,00 \pm 3,00$ екз./м² в *U. tumidus* та від $2,50 \pm 0,50$ до $5,56 \pm 1,32$ екз./м² в *U. pictorum* (табл.). Для поселень *U. crassus* Philipsson, 1788 характерна низька щільність. Лише у р. Боржава (Вільхівка Закарпатської обл.), що належить до басейну Дунаю, цей показник становив 15 екз./м², у інших річкових басейнах він коливався у межах 3-10 екз./м². Середня ж щільність населення цього виду в українських водотоках найменша серед перлівниць і становить лише $3,14 \pm 0,50$ екз./м².

Максимальні показники щільності населення *Anodonta anatina* Linnaeus, 1758 майже у всіх річкових басейнах України коливалися в межах 10-15 екз./м², крім водотоків Криму, де відмічена дуже низька щільність населення *A. anatina* – 2 екз./м². Слід відмітити, що у 49,6% випадків щільність поселень становила 1-2 екз./м² і лише у 12,8 – досягала 10-15 екз./м². Тому в цілому середній показник щільності населення *A. anatina* в українських водоймах і водотоках становить лише $3,86 \pm 0,31$ екз./м² (табл.). За останні десятиліття спостерігається чітка тенденція до зменшення щільності населення *A. cygnea*. Зокрема, максимальна щільність населення (12 екз./м²) *A. cygnea* Linnaeus, 1758 відмічена лише у двох пунктах збору (ставки у смт. Ружин і с. Забріддя, Житомирської обл.), що належать до басейну Дніпра, в інших – не перевищувала 3 екз./м². Загалом же середня щільність населення беззубки у 2007-2011 рр. становила $2,30 \pm 0,50$ екз./м². Сучасна ж середня щільність населення *Pseudanodonta complanata* Rossmässler, 1835 становить лише 1-2 екз./м² і є найменшою серед перлівницевих. З'ясовано, що у 79,3% пунктів збору щільність поселень моллюска становила 1 екз./м² і лише у 6,9% випадків цей показник досягав максимальних значень – 4 екз./м².

Порівнюючи результати дослідження з літературними даними другої половини ХХ століття, відмічено різке зменшення щільності поселень усіх аборигенних видів перлівницевих. Особливо це стосується таких видів, як *U. crassus*, *A. cygnea* та *P. complanata*. Продовження негативних тенденцій може призвести до вимирання останніх, тому встановлення основних причин скорочення чисельності уніонід та їх усунення є нагальним у наш час.

**Середні значення (М) та їх стандартна похибка (m) щільності населення
аборигенних видів у річкових басейнах України**

Річкові басейни	Щільність населення молюсків (М ± m), екз./м ²					
	<i>U. tumidus</i>	<i>U. pictorum</i>	<i>U. crassus</i>	<i>A. anatina</i>	<i>A. cygnea</i>	<i>P. complanata</i>
Дунай	5,27 ± 0,94	4,50 ± 0,98	4,82 ± 1,48	4,50 ± 1,20	1,00 ± 0,00	1,14 ± 0,14
Дністер	4,57 ± 1,62	3,50 ± 0,89	3,00 ± 2,00	4,25 ± 1,19	–	1,50 ± 0,50
Західний Буг	7,00 ± 3,00	2,50 ± 0,50	–	7,00 ± 3,00	1,67 ± 0,33	–
Південний Буг	4,23 ± 0,81	5,00 ± 1,06	2,00 ± 1,00	4,23 ± 0,83	1,00 ± 0,00	1,00 ± 0,00
Дніпро	5,48 ± 0,65	4,35 ± 0,51	2,67 ± 0,75	3,64 ± 0,46	2,75 ± 0,92	2,00 ± 1,00
Прип'ять	4,23 ± 0,55	4,25 ± 0,65	2,54 ± 0,78	3,95 ± 0,71	1,83 ± 0,40	1,50 ± 0,27
Сіверський Донець	5,75 ± 1,33	5,56 ± 1,32	2,50 ± 0,50	3,25 ± 1,10	2,33 ± 0,33	2,50 ± 1,50
Річки Криму	2,50 ± 0,50	–	2,67 ± 1,67	1,25 ± 0,25	–	–
Загалом	5,03 ± 0,36	4,44 ± 0,32	3,14 ± 0,50	3,86 ± 0,31	2,30 ± 0,50	1,48 ± 0,18

Література

1. Васильєва Л. А. Перлівниці Unionidae (Bivalvia) фауни України: алозімна й морфологічна мінливість : автореф. дис. ... канд. біол. наук : 03.00.08 «Зоологія» / Л. А. Васильєва. – К., 2011. – 23 с.
2. Жадин В. И. Фауна СССР. Т. 4. Моллюски семейства Unionidae / В. И. Жадин. – М. - Л.: изд-во АН СССР, 1938. – 167 с.
3. Иванчик Г. С. К вопросу об экологическом распределении *Unio crassus* Retz. в бассейнах рек Серет и Прут / Г. С. Иванчик // Фауна и животный мир Советских Карпат: Научные записки Ужгородского государственного университета. – 1959. – Т. 40. – С. 345-349.
4. Стадниченко А. П. Фауна України. Перлівниці. Кулькові (Unionidae, Cycladidae). – К.: Наук. думка, 1984. – Т. 29. – Вип. 9. – 384 с.
5. Glöer P. Süßwassermollusken / P. Glöer, C. Meier-Brook. – Hamburg: DJN, 1998. – 136 s.